

Active Learning : การจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 Active Learning : Learning satisfy Education in 21st century

กมล โฟธิเย็น (Kamol Phoyen)*

บทคัดย่อ

Active Learning หรือการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจำเป็นที่จะต้องลดบทบาทของผู้สอน แต่เพิ่มบทบาทของผู้เรียนให้มากยิ่งขึ้น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำและได้คิดในสิ่งที่ทำลงไปเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน โดยผู้เรียนจะมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูด้วยการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน จากนั้นก็สร้างองค์ความรู้ขึ้นจากสิ่งที่ได้ลงมือทำนั้นผ่านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การอภิปรายและการสะท้อนคิดเพื่อสร้างความหมายกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ Active Learning จะมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่ ขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นให้เห็นสถานการณ์ท้าทาย ขั้นอภิปรายสะท้อนความคิด ขั้นร่วมผลิตองค์ความรู้ และขั้นช่วยกันดูสะท้อนเรื่อง โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เช่น การอภิปรายกลุ่มย่อย การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้กรณีศึกษา การอ่านและการเขียนอย่างกระตือรือร้น การทำงานกลุ่มเล็กๆ และการใช้เกมเพื่อประกอบการจัดการเรียนรู้

คำสำคัญ : Active Learning , ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning , กิจกรรมการเรียนรู้ของ Active Learning

Abstract

Active Learning is an instruction to response for learning in 21st century that reduce the role of teachers but increase the role of students. Active Learning is the methods for practicing and thinking for students by doing to construct their experiences. Students will interact with their friends and teachers by doing activities in and out classroom, then construct knowledge from activities by listening , talking , reading , writing, discussion and reflect meaning of learning. Active learning consists of 5 step of instruction : 1) stimulate interesting 2) show challenging situation 3) discuss for reflex thinking 4) construct knowledge 5) collaborate learning , by variety activities for example, role playing , drama - simulation techniques , case study , active reading , active writing , small group work and game.

Keywords : Active Learning , Process of Active Learning , Activity of Active Learning

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

1. บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกที่ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นั้นได้มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้แนวทางและรูปแบบในการจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก จากคำกล่าวของรัฐมนตรีด้านการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ที่ว่า “Teach Less Learn More” นั้น นับว่าเป็นหัวใจสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงแนวทางและวิธีการจัดการเรียนรู้ใหม่ที่เป็นต้องเน้นให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการเรียนรู้ โดยต้องเป็นผู้เรียนรู้ ที่มากขึ้นและชัดเจนยิ่งขึ้น กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้คิด ผู้ลงมือทำ ค้นหา และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ในขณะที่บทบาทของครูกลับจะต้องลดน้อยลง โดยที่ครูผู้สอนจะกลายเป็นผู้กระตุ้น ผู้อำนวยความสะดวก ผู้จัดเตรียมประสบการณ์ในการเรียนรู้ และผู้คอยชี้แนะให้ผลสะท้อนกลับจากการลงมือปฏิบัติของผู้เรียน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้จะสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Center) อย่างแท้จริง

การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมรับมือในการก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ในยุคที่สังคมโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับมือเพื่อการจัดการศึกษาให้ทันท่วงที ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในการก้าวเข้าสู่โลกในศตวรรษที่ 21 ดังเช่นประเทศอื่น ๆ ในโลกเช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ส่งผลให้ผู้นำของประเทศไทยได้ประกาศนโยบายการขับเคลื่อนประเทศเป็นยุค “ไทยแลนด์ 4.0” ซึ่งนโยบายดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของไทยที่จะต้องเปลี่ยนโฉมหน้าเพื่อรับมือและสอดคล้องกับนโยบายหลักของประเทศเช่นเดียวกันด้วย

โลกในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นโลกที่เน้นเรื่องความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารสามารถสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็วหมดกัวคือ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทั่วโลกเป็นไปได้ง่ายและรวดเร็ว และในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก็จะทำให้เกิดวิทยาการที่ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปและเกิดขึ้นอย่างมากมาย และการเป็นผู้แสพข้อมูลข่าวสารที่ง่ายและรวดเร็วขึ้นนี้เองจึงทำให้ผู้คนจะต้องเกิดการเรียนรู้และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องและต้องขวนขวายแสวงหาความรู้ตลอดเวลาจากทุกมุมโลก ขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องเป็นผู้รู้จักกรองข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ สามารถใช้วิจารณ์ญาณไตร่ตรองถึงความน่าเชื่อถือและพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของข้อมูลสารสนเทศต่างๆได้เป็นอย่างดีเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองสูงสุด จากสภาวการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ส่งผลให้ให้การจัดการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการป้อนความรู้จากครูผู้สอนเพียงอย่างเดียวหรือที่เรียกว่า Teacher Center นั้นมีอาจพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเกิดคุณลักษณะสำคัญต่อการเป็นผู้แสวงหาและคัดกรองข้อมูล ข้อความรูด้วยตนเองได้ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการที่ผู้สอน คือผู้ถ่ายทอด เป็นผู้ให้ความรู้ปรับเปลี่ยนบทบาทกลายเป็นผู้ชี้แนะ

และให้วิธีการค้นคว้าหาความรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถแสวงหาความรู้และประยุกต์ใช้ทักษะต่างๆเพื่อสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง จนเกิดเป็นการเรียนรู้อย่างความหมาย (Meaningful Learning) ได้ในที่สุด (Paitoon Sinlarat. 2545)

จากโจทย์ปัญหาทางการศึกษาที่ท้าทายอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อตอบสนองต่อการก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ในปัจจุบันจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้เยาวชนของประเทศเติบโตขึ้นมาด้วยการเป็นคนที่ทั้งเก่ง ดี และมีความสุข สามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นได้อย่างแท้จริง และสามารถคิดเป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ และจะต้องสร้างให้เยาวชนไทยสามารถยืนอยู่บนโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้อย่างมีความสุขและปลอดภัย สามารถเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน ตลอดจนเป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพ ดังนั้น วิธีในการจัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องตอบโจทย์ในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ และ Active Learning น่าจะเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบโจทย์แห่งการก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 โลกแห่งการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

Active Learning เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งซึ่งมีผู้ใช้คำภาษาไทยแตกต่างกันออกไปหลายคำได้แก่การเรียนรู้เชิงรุก การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบใฝ่รู้ การเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการ การเรียนรู้แบบกระตือรือร้น และการเรียนรู้แบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนขอใช้คำว่า “Active Learning” เท่านั้น

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในหมวดที่ 4 ที่เน้นและให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ การจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตรจริงสามารถนำไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ได้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิด วิเคราะห์ ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองตามความถนัด ความสนใจด้วยกระบวนการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในและนอกห้องเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สังคม และส่วนรวม (Ministry of Education 2546: 11-14) Active Learning เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำและได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป (Bonwell and James. 1993) ผู้เรียนเริ่มจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (receive) ไปเป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (co-creator) (Felder & Brent. 1996) จึงเห็นได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีแนวทางที่สามารถตอบโจทย์ของการจัดการศึกษาเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในการก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอประเด็นที่น่าสนใจของแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในประเด็นต่างๆเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพได้ต่อไป

2. ความหมายของ Active Learning

ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการที่สนใจการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ได้ให้ความหมายและคำอธิบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้หลายท่านด้วยกันซึ่งผู้เขียนขอนำเสนอความหมายของ Active learning ไว้ดังต่อไปนี้

Meyers and Jones (1993:4) ได้ให้ความหมายของ Active Learning ไว้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประยุกต์ข้อมูลสารสนเทศ มโนทัศน์ หรือทักษะใหม่ๆในการเรียนรู้ เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ การสร้างสรรค์ การทดสอบ และการปรับปรุงแก้ไขของผู้เรียน

Marks (1970:23) ได้ให้ความหมายว่า Active Learning เป็นการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนได้ค้นพบแนวคิดทางคณิตศาสตร์จากการปฏิบัติการ เช่น การวัด การนับกระดาษ การชั่งน้ำหนัก กิจกรรมที่ทำด้วยมือแบบต่างๆ การสังเกตและการทดลองแบบวิทยาศาสตร์ หลังจากนั้นให้นักเรียนสรุปข้อเท็จจริง และกฎเกณฑ์ต่างๆ

Shenker, Goss & Bernstein (1996:1) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทบาทการเรียนรู้ของตนเองมากกว่าการสร้างความรู้หรือทักษะใหม่ๆมาใช้ โดยเป็นผู้รับฝ่ายเดียว การที่ผู้ใดกระทำสิ่งต่างๆด้วยตนเองและนำไปสู่การคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนกำลังทำอยู่

Petty (2004:1) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้นั้นมากกว่าการที่ผู้เรียนได้รับความรู้จากการบรรยายเพียงอย่างเดียว

ศิริพร มโนพิเชษฐวัฒนา (Siriporn Manopischaedwatthana 2547:25) ได้กล่าวว่า Active Learning เป็นการเรียนรู้ที่กระตือรือร้นเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้มีบทบาทในการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองอย่างกระปรีกระเปร่า โดยการลงมือทำ และคิดสิ่งที่ตนกำลังทำจากข้อมูลหรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับผ่านทาง การอ่าน พุด ฟัง คิด เขียน อภิปราย แก้ปัญหา และมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อทดแทนกันสอนแบบบรรยาย

ศักดา ไชกิจภิญโญ (Sakda Chaikitpinyo 2548:12) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning คือ คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนหาความหมายและทำความเข้าใจด้วยตนเองหรือร่วมกันกับเพื่อน เช่น ร่วมกันสืบค้นหาคำตอบ ร่วมอภิปราย ร่วมนำเสนอ และสรุปความคิดรวบยอดร่วมกัน หรืออีกนัยหนึ่งคือ การเปลี่ยนผู้เรียนจากการเป็นผู้นั่งฟังอย่างเดียว (passive) มาเป็นผู้เรียนที่ร่วมกิจกรรมการแสวงหาความรู้ที่ผู้สอนกำหนด

ปราวีณญา สุวรรณณัฐโชติ (Praweenya Suwannatthachote 2551:1) กล่าวว่า การเรียนรู้เชิงรุกเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ดำเนินกิจกรรมต่างๆในการเรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ในระดับลึก โดยผู้เรียนจะสร้างความเข้าใจและค้นหาความหมายของเนื้อหาสาระโดยเชื่อมกับประสบการณ์เดิมที่มี แยกแยะความรู้ใหม่ที่ได้รับกับความรู้เก่าที่มี สามารถประเมินคุณค่าเดิมและสร้างแนวคิดของตนเองซึ่งเรียกว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากวิธีการเรียนรู้ระดับผิวเผิน โดย

เน้นการรับรู้ข้อมูลและจดจำข้อมูลเท่านั้น ผู้โดยลักษณะนี้จะเป็นผู้เรียนที่เรียนรู้วิธีการเรียน (Learning How to learn) เป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้นและมีทักษะที่สามารถเลือกรับรู้ข้อมูลวิเคราะห์และสังเกตข้อมูลได้อย่างมีระบบ

สัญญา ภัทรากร (Sanya Phattarakorn 2552:13) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาไว้ว่าหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน มีความร่วมมือกันระหว่างผู้เรียน ผู้เรียนจะได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆอันจะนำไปสู่การสร้างความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติในระหว่างการเรียนการสอน ด้วยการพูดและการฟัง การเขียน การอ่าน และการสะท้อนความคิด

จากความหมายที่นักวิชาการ และนักการศึกษาได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในข้างต้น ผู้เขียนสามารถสรุปความหมายเกี่ยวกับบทบาทของผู้เรียนที่เรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบ Active Learning ดังแผนภาพต่อไปนี้

จากแผนภาพข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า Active Learning เป็นวิธีการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำและคิดในสิ่งได้ทำไปเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน โดยมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูด้วยการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน จากนั้นก็จะสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากสิ่งที่ได้

ทำไปนั้นผ่านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การอภิปรายและการสะท้อนคิดร่วมกันเพื่อสร้างความหมายของเนื้อหาสาระที่ได้เรียนรู้และพยายามเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ให้ได้มากที่สุด

3. คุณลักษณะที่สำคัญของการเรียนรู้แบบ Active Learning

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นรูปแบบหรือวิธีการเรียนรู้ที่มีคุณลักษณะที่เน้นบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจะมีธรรมชาติของการเรียนรู้ที่น่าสนใจ ดังจะขอกกล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของการเรียนรู้แบบ Active Learning ดังต่อไปนี้

Meyers and Jones (1993:6) ได้กล่าวถึงธรรมชาติของการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ว่า หลักการสำคัญของการเรียนรู้จากประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประการด้วยกัน ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกเกี่ยวกับการได้พูด (Talk) ได้ฟัง (Listen) ได้อ่าน (Read) ได้เขียน (Write) และได้สะท้อน (Reflect) ความรู้สึก ความคิดเห็นจากความรู้ที่ผู้เรียนได้รับไปแล้ว

Bonwell, Charles C., and James, A Eison (1991) ได้สรุปถึงธรรมชาติของการเรียนรู้แบบ Active Learning ว่าจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งลดการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียนให้น้อยลง และพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน
2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยลงมือกระทำมากกว่าที่นั่งฟังเพียงอย่างเดียว
3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น อ่าน อภิปราย และเขียน
4. ในการสำรวจพื้นฐานและคุณค่าที่มีอยู่ในผู้เรียน
5. ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดระดับสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลการนำไปใช้
6. ทั้งผู้เรียนและผู้สอนรับข้อมูลป้อนกลับจากการแสดงความคิดเห็นได้อย่างรวดเร็ว

Shenker, J.I, Goss, S.A. and Bernstein, D.A. (1996) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ว่าการเรียนรู้แบบ Active Learning ต้องการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในบทบาทการเรียนรู้ของตนเองมากกว่าการรับความรู้หรือทักษะใหม่ๆมาใช้โดยเป็นผู้รับฝ่ายเดียว การที่ผู้เรียนได้กระทำสิ่งต่างๆด้วยตนเองจะนำไปสู่การคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองกำลังทำอยู่ เป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่า นำตื่นเต้น สนุกสนาน สอดคล้องกับความรู้ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน

Brandes & Ginnis (1986) กล่าวถึงการเรียนรู้แบบ Active Learning ในฐานะการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และได้สรุปถึงความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ที่กระตือรือร้นกับการเรียนรู้ที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง โดยผู้เรียนเป็นผู้รับความรู้ฝ่ายเดียว (Passive Learning) ไว้ดังนี้

Active Learning	Passive Learning
<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม - เน้นการร่วมมือกันระหว่างผู้เรียน - เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย - ผู้เรียนรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน - ผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะประสบการณ์และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ - ผู้เรียนเป็นเจ้าของความคิดและการทำงาน - เน้นทักษะการวิเคราะห์และการแก้ปัญหา - ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง - ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนหลักสูตร - ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการบรรยายจากผู้สอน - เน้นการแข่งขัน - เป็นการสอนรวมทั้งชั้น - ผู้สอนรับผิดชอบการเรียนรู้ของผู้เรียน - ผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะและจัดเนื้อหาเองทั้งหมด - ผู้สอนเป็นผู้ใส่ความรู้ลงในสมองผู้เรียน - เน้นความรู้ในเนื้อหาวิชา - ผู้สอนเป็นผู้วางกฎระเบียบวินัย - ผู้สอนเป็นผู้วางแผนหลักสูตรแต่ผู้เดียว - ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้ที่ผู้สอนถ่ายทอดเพียงอย่างเดียว
Active Learning	Passive Learning
<ul style="list-style-type: none"> - ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - จำกัดวิธีการเรียนรู้และกิจกรรม

ที่มา : Bonwell , Charles C. , and James. A. Eison. 1991:19

Silberman (1996:xi) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ไว้ว่า

1. มีปฏิสัมพันธ์ ผู้เรียนมีการพูดคุยกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน และยังเป็นการร่วมมือกัน และมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
2. มีการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้เรียน
3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน

Sherman; & Sherman (2004:22) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และได้สรุปความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้เชิงรุก กับการเรียนรู้ที่ครูเป็นศูนย์กลาง โดยนักเรียนเป็นผู้รับฝ่ายเดียว ไว้ดังนี้

ประเด็น	Passive Learning	Active Learning
บทบาทของผู้เรียน	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการท่องจำเนื้อหาหลักการ โดยขาดการเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นสร้างความรู้และความเข้าใจ - จดจำเนื้อหาและหลักการโดยอาศัยความเข้าใจที่ได้รับจากประสบการณ์ - ค้นหาคำคิดใหม่ๆด้วยตนเอง - ถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนได้ - แสดงความคิดเห็นและเสนอผลงานได้อย่างเหมาะสม
บทบาทผู้สอน	<ul style="list-style-type: none"> - เสนอความรู้ให้แก่ผู้เรียน - ควบคุมห้องเรียนให้มีบรรยากาศเป็นทางการ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมตามประสบการณ์ของผู้เรียน - ใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้เกิดการสื่อสารการอภิปราย และวิพากษ์ระหว่างผู้เรียน - ใช้สื่อการเรียนการสอน ยกตัวอย่างและอธิบายให้เหมาะสมกับวัย ประสบการณ์ของผู้เรียน - นำจุดประสงค์การเรียนรู้มาอภิปรายและพูดคุยร่วมกับผู้เรียน - ช่วยเหลือผู้เรียนให้สร้างความรู้ด้วยตนเอง - ร่วมมือกับผู้สอนคนอื่นๆ
ทักษะการคิด	<ul style="list-style-type: none"> - คาดหวังกับคำตอบของผู้เรียน - เน้นเนื้อหา 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นทักษะการวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการคิดระดับสูง
หลักสูตร	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นทักษะเพียงอย่างเดียว 	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการสร้างมนทัศน์
วิธีสอน	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการบรรยายและการอภิปรายในห้องเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีวิธีสอนที่หลากหลาย และใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือ
ลักษณะกิจกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนเป็นรายบุคคลหรือเรียนในห้องเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ และรายบุคคล
วิธีประเมิน	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้แบบทดสอบแบบเลือกตอบเติมคำในช่องว่าง ถูกผิด - เน้นการหาคำตอบที่ถูกที่สุด 	<ul style="list-style-type: none"> - ประเมินจากแฟ้มสะสมงาน โครงการงาน นิทรรศการ และสังเกตการทำงานของผู้เรียน - ประเมินโดยใช้แบบทดสอบให้เหมาะสม

ที่มา : Shermam & Shermam. (2004)

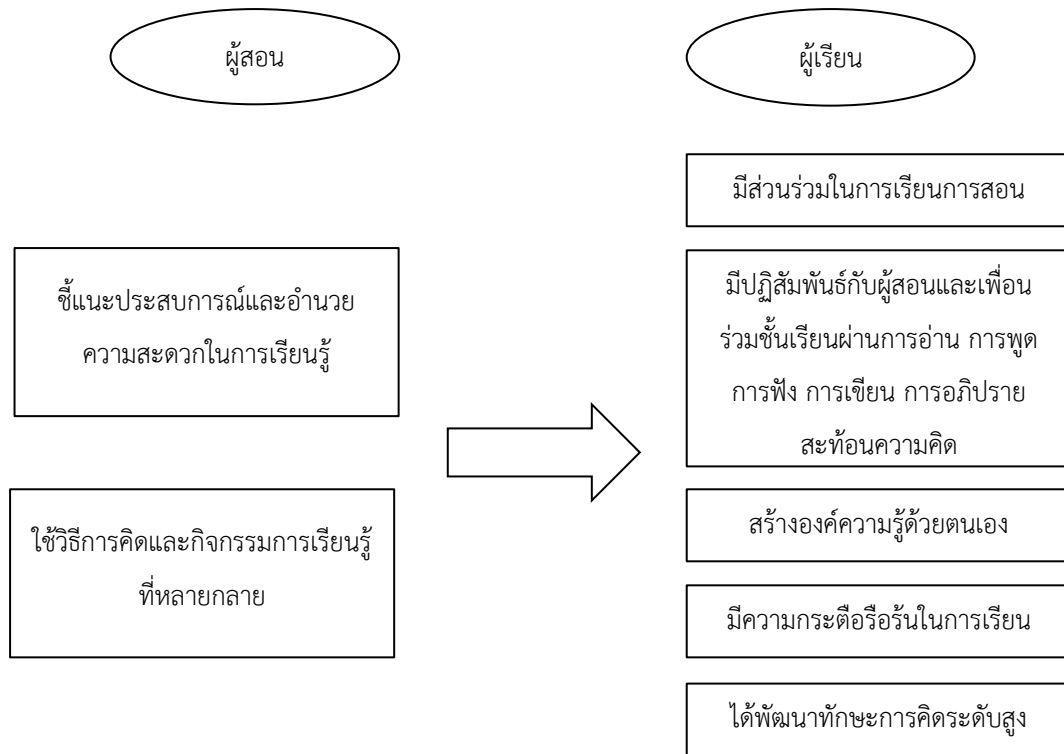
ศักดา ไชกิติญโญ (Sakda Chaikitpinyo 2548 : 12) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบไปด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้
2. ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
3. ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง คือ วิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินผล
4. ผู้เรียนมีทัศนคติ อยากรู้ อยากเรียน เช่น กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม

ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ (Taweewat Watthanakuljaroen 2551 : 2) ได้เสนอลักษณะของการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

1. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงกับการแก้ปัญหาตามสภาพจริง (Authentic situation)
2. จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด การวางแผน การยอมรับ การประเมินผล และการนำเสนอผลงาน
3. บูรณาการเนื้อหารายวิชาเพื่อเชื่อมโยง ความเข้าใจในวิชาต่างๆที่แตกต่างกัน
4. จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration)
5. ใช้กลวิธีของกระบวนการกลุ่ม (Group processing)
6. จัดให้มีการประเมินผลโดยกลุ่มเพื่อน (Peer assessment)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้มองเห็นลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ว่ามีลักษณะสำคัญที่ผู้เขียนได้สรุปไว้ดังปรากฏในแผนภาพต่อไปนี้

จากแผนภาพข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า ลักษณะของการเรียนรู้แบบ Active Learning นั้น ผู้เรียนจะมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้โดยจะเป็นผู้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมในชั้นเรียน มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนทั้งกับเพื่อนและครูผู้สอนผ่านการอ่าน การพูด การฟัง การเขียน การอภิปรายและการสะท้อนคิดเป็นสำคัญเพื่อสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และผู้เรียนจะเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน และได้พัฒนาทักษะขั้นสูงในการคิดรูปแบบต่างๆ ในขณะที่ครูผู้สอนจะเป็นผู้คอยชี้แนะประสบการณ์ คอยเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนผ่านการใช้กระบวนการคิดและกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย

4. ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

ได้มีนักการศึกษาที่สนใจการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยได้เสนอขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ดังนี้

Baldwin; & William (1988:187) ได้เสนอขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นที่ผู้สอนนำผู้เรียนเข้าสู่เนื้อหาโดยการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและอยากที่จะเรียนรู้ต่อไป
2. ขั้นปฏิบัติงานกลุ่ม เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ผู้เรียนเข้ากลุ่มย่อย เพื่อทำงานร่วมกันและสรุปความคิดเห็นของกลุ่ม ทั้งนี้จะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มอื่นๆโดยที่ผู้สอนต้องคอยเสริมข้อมูลหรือความรู้ที่สำคัญให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
3. ขั้นประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดหรือทำแบบทดสอบหลังเรียน

4. ขั้นติดตามผล เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าอิสระเพิ่มเติมโดยจัดทำเป็นรายงาน หรือให้ผู้เรียนเขียนบันทึกประจำวัน รวมถึงให้ผู้เรียนเขียนสรุปความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ในคาบเรียนนั้น ๆ

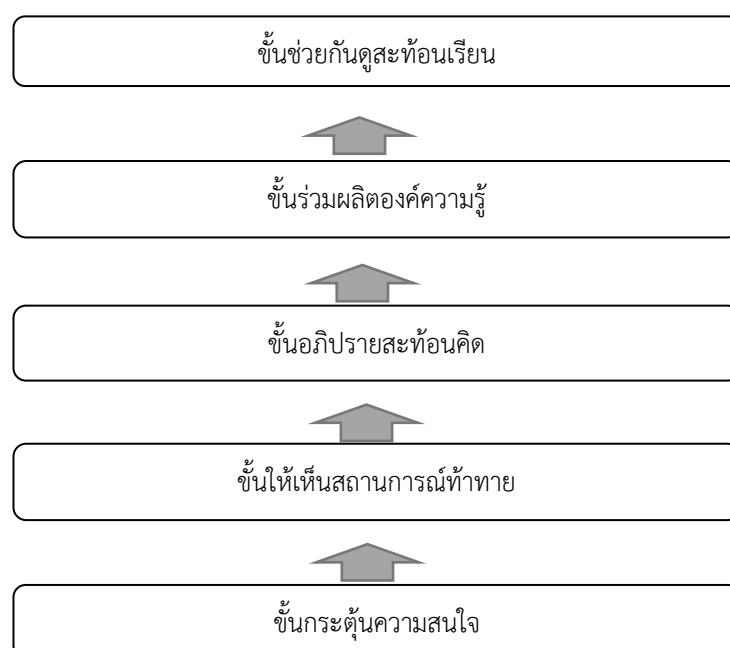
Johnson; et al (1991:29 – 30) เสนอว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถทำตามขั้นตอนได้ดังนี้

1. ขั้นนำ (Advance Organizer) ใช้เวลา 3 ถึง 5 นาที ในขั้นนี้จะเป็นการที่ผู้สอนแสดงให้ผู้เรียนเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหา ที่จะสอนกับสิ่งที่ผู้เรียนมีพื้นฐานอยู่ก่อนแล้ว พร้อมทั้งระบุโครงร่างเนื้อหา แนวคิด ประเด็นหลักในการสอนเพื่อทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและเกิดความอยากรู้และอยากเรียนรู้เรื่องนั้นมากยิ่งขึ้น

2. ขั้นสอน (Collaborative activities) ใช้เวลา 10 - 15 นาที ในขั้นนี้ผู้สอนจะสอนเนื้อหาแล้วตามด้วยกิจกรรมอื่น จากการวิจัยพบว่าสมาธิหรือความสนใจของผู้เรียนจะลดลงอย่างรวดเร็วภายในเวลา 15 นาที ดังนั้น ผู้สอนจึงควรใช้เวลาในการแนะนำเนื้อหา 10 - 15 นาที แล้วตามด้วยกิจกรรมอื่นในเวลา 3 - 4 นาที เพื่อเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศและให้โอกาสที่ผู้เรียนจะสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน เช่น ตั้งคำถามให้ตอบ ให้ผู้เรียนช่วยกันคิดเป็นกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนจะได้จำเนื้อหาที่เรียนได้นานกว่าการอภิปรายร่วมกันทั้งชั้นเรียน ในขั้นนี้ผู้สอนจะทำซ้ำกันไปในเรื่องที่แบ่งไว้เป็นตอน ๆ จนครบเนื้อหาที่จะสอน

3. ขั้นสรุป (Individual Summaries) ใช้เวลา 4 - 6 นาที ในขั้นนี้ผู้เรียนจะต้องสรุปเนื้อหาที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการสรุปตามความเข้าใจของตนเอง โดยเขียนใจความสำคัญของเนื้อหาลงในแผ่นกระดาษ แล้วแลกเปลี่ยนกันอ่านกับเพื่อนข้าง ๆ กัน หรือผู้สอนอาจสุ่มให้ผู้เรียนออกมาอ่านให้เพื่อน ฟังหน้าชั้นเรียน

จากแนวคิดในเรื่องขั้นตอนการสอนของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ได้นำเสนอข้างต้น ผู้เขียนได้สังเคราะห์ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้เป็นแผนภาพของขั้นตอนในการสอนแบบ Active learning ได้ ดังนี้

จากแผนภาพการสังเคราะห์ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ข้างต้นนี้ จะเป็นการที่ผู้สอนเริ่มต้นจากการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความรู้สึกรอยากรู้ อยากเรียนให้มากที่สุด จากนั้นผู้สอนก็จะเสนอสถานการณ์ตัวอย่างที่มีความหลากหลายและน่าสนใจให้แก่ผู้เรียนได้รับทราบ ต่อด้วยการให้ผู้เรียนช่วยกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันในชั้นเรียนเพื่อสะท้อนความคิดของตน จากนั้นในขั้นตอนต่อมาผู้เรียนและผู้สอนก็จะร่วมกันสร้างผลิตองค์ความรู้ที่ได้จากการสะท้อนคิดร่วมกัน และจากนั้นในขั้นสุดท้ายผู้เรียนก็จะสะท้อนสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ในครั้งนั้นด้วยการเขียนบันทึก แลกเปลี่ยนกันอ่าน แล้วครูผู้สอนก็จะคอยเติมเต็มองค์ความรู้ที่เกิดจากการช่วยกันสะท้อนจากผู้เรียนให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. องค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกันอยู่ 3 ส่วน ได้แก่ (Meyer; & Jones. 1993:19-20)

1. ปัจจัยพื้นฐาน (Basic Element) ซึ่งประกอบไปด้วยการพูดและการฟัง (talking and listening) การเขียน (writing) การอ่าน (reading) และการสะท้อนความคิด (reflecting)

2. กลยุทธ์ในการเรียนรู้ (Learning and Strategies) ซึ่งประกอบไปด้วยวิธีการเรียนรู้แบบกลุ่มเล็ก (small group) การร่วมมือในการทำงาน (Cooperative work) การใช้กรณีศึกษา (Case study) การใช้สถานการณ์จำลอง (simulations) การอภิปราย (discussion) การแก้ปัญหา (problem solving) และการเขียนบันทึกประจำวัน (journal writing)

3. ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ (Teaching resources) ซึ่งประกอบไปด้วย การอ่าน (reading) การมอบหมายการบ้าน (homework assignment) การใช้วิทยากรภายนอก (outside speakers) การใช้เทคโนโลยีในการสอน (teaching technology) การเตรียมอุปกรณ์ทางการศึกษา (prepared education materials) และการใช้โทรทัศน์ทางการศึกษา (commercial and education television)

ทั้ง 3 องค์ประกอบสำคัญข้างต้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยให้เกิดการขับเคลื่อนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และเป็นเสมือนแนวทางที่ผู้สอนจะต้องดำเนินการเรียนการสอนให้อยู่ในกรอบทั้ง 3 ประการนี้ เพื่อเป็นการช่วยสร้างความมั่นใจได้ว่า กลยุทธ์ในการจัดการเรียนรู้ในขณะนั้น เป็นการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning อย่างแท้จริง

6. กิจกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

จากการสังเคราะห์การจัดกิจกรรมในการเรียนรู้แบบ Active Learning ของนักการศึกษาหลายท่าน ได้แก่ Meyers; & Jones (1993) Silberman (1996) Parkenson; Windale (1998) และ Staff of Center for Teaching; & Learning at Carolina (2001) พบว่ากิจกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ได้มีนักการศึกษาได้นำเสนอไว้ดังปรากฏในแผนภาพต่อไปนี้

จากแผนภาพข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning นั้น สามารถทำได้โดยการใช้การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้กรณีศึกษา การอ่านอย่างกระตือรือร้น การเขียนอย่างกระตือรือร้น การทำงานกลุ่มเล็กๆ และการใช้เกมในการประกอบการจัดการเรียนรู้

ดังนั้นบทบาทของครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จะต้องคำนึงถึงประเด็นสำคัญที่จะเป็นการขับเคลื่อนให้การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด กล่าวคือ

1. ครูผู้สอนจะต้องลดบทบาทของตนเองให้เป็นเพียงผู้ชี้แนะ คอยแนะนำและอำนวยความสะดวกให้แก่วัดผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
2. ครูผู้สอนจะต้องสร้างบรรยากาศในการมีส่วนร่วมและการปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนในชั้นเรียน และระหว่างผู้เรียนกับครูผู้สอน เพื่อผู้เรียนจะได้เกิดพฤติกรรมการกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพูด กล้าคิด กล้าวิพากษ์วิจารณ์เพื่อเป็นการสะท้อนคิด
3. ครูผู้สอนจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนกล้าคิด คอยกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองและมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

4. ครูผู้สอนจะต้องมีใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนและคอยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

5. ครูผู้สอนจะต้องออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือคิด ลงมือปฏิบัติ ลงมือทำด้วยตนเองเพื่อสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง

7. ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นรูปแบบของวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ในทุกรายวิชา และสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (student center) ที่ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง และเป็นการเรียนรู้ที่ผ่านการออกแบบ วางแผน ชี้นำจากครูผู้สอน จากนั้นผู้เรียนจึงสะท้อนสิ่งที่ได้จากการลงมือทำกิจกรรมในครั้งนั้นสร้างเป็นองค์ความรู้ที่สกัดออกมาได้ในที่สุด ผู้เขียนขอแนะนำตัวอย่างการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ดังต่อไปนี้

การเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในห้องเรียน ส่วนมากจะเป็นการฟังเรื่องราวและเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์แห่งยุคสมัยที่บรรจุอยู่ในเนื้อหาหลักสูตร ครูผู้สอนมักเป็นผู้ที่มีความรู้ในเหตุการณ์ต่อนั้นๆ อย่างแม่นยำ สามารถเล่าเรื่องได้อย่างน่าสนใจ ชวนติดตาม ผู้เรียนก็รู้สึกตื่นเต้น ตื่นตา ตื่นใจ ไปกับเหตุการณ์ที่ครูผู้สอนได้เล่าให้ฟังในชั้นเรียน และเมื่อถึงเวลาสอบ วิชาประวัติศาสตร์จะเน้นการจำข้อมูลเรื่องราว หรือเหตุการณ์ของยุคสมัยที่เรียนนั้นให้ถูกต้องแม่นยำ ทั้งบุคคล สถานที่ ปีพ.ศ. หรือปีค.ศ. ที่เกิดเหตุการณ์สำคัญนั้น ผู้เรียนจึงต้องแบกรับภาระในการจำให้ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ซึ่งการวัดผลดังกล่าวนั้นก็จะเป็นเพียงพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ของ Bloom ในขั้นต่ำสุดเท่านั้น คือ ขั้นรู้จำ (Knowledge) และผู้เรียนเมื่อได้เรียนประวัติศาสตร์จบลงไปแล้วก็จะรู้แค่เพียงเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นตามข้อมูลที่ได้ยินได้เรียนมาแต่ผู้เรียนจะไม่เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ หรือ ได้เรียนรู้ประโยชน์จากการเรียนวิชาประวัติศาสตร์แต่อย่างใดว่าวิชาประวัติศาสตร์นั้นให้อะไรแก่ชีวิตของตนบ้าง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ยุคนั้นๆ ได้ให้บทเรียนอะไรแก่ชีวิตของคนในปัจจุบันบ้าง กล่าวคือ ผู้เรียนยังไม่สามารถเข้าถึงแก่นแท้ของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่จะส่งผลให้เกิดความรัก ความภูมิใจในความเป็นชาติ ความรักความสามัคคีต่อบุรพมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงคุณอันประเสริฐและเกิดการถอดบทเรียนที่เป็นประโยชน์จากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้น

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนเห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแก่นแท้ของวิชาประวัติศาสตร์ และมองเห็นประโยชน์ของการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่จะมีคุณค่าต่อชีวิตประจำวันของผู้เรียนมากกว่าการจดจำข้อมูลเรื่องราวเหตุการณ์เท่านั้น แต่ผู้เรียนจะสามารถถอดบทเรียนจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นซึ่งผู้เรียนจะได้ฝึกการคิดแบบมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เพื่อพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้อ่านได้พบเห็น ผู้เรียนได้ฝึกที่จะพูดและฟัง เขียน อ่าน ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนสะท้อนความคิดในข้อมูลที่ได้เรียนรู้ ในขณะที่เดียวกันครูผู้สอนก็สามารถใช้กลยุทธ์ในการเรียนรู้ทั้งการใช้กรณีศึกษา การอภิปราย การเรียนรู้แบบกลุ่มเล็ก และการทำงานและ

การแก้ปัญหาาร่วมกันในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในครั้งนี้ ดังที่ผู้เขียนจะขอเสนอตัวอย่างการจัดการ
จัดทำแผนการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังต่อไปนี้

แผนการจัดการเรียนรู้

เรื่อง ประวัติศาสตร์สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เวลา 100 นาที

1. สาระสำคัญ

ในยุคสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งเป็นช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง บ้านเมืองมีความเจริญในด้านต่างๆอย่างมากมาย ทั้งการค้าขายกับชาวต่างชาติ วรรณคดี การเมืองการปกครองและการเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ ในยุคสมัยนี้มีเหตุการณ์ต่างๆที่ชวนให้น่าเป็นห่วงในความเป็นไปของบ้านเมืองจากการเข้ามาของชนชาติตะวันตก แต่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงปกครองบ้านเมืองให้สงบสุข และมีความเจริญรุ่งเรืองได้จนถึงขีดสุด ด้วยพระปรีชาญาณของพระองค์จนได้รับการถวายพระราชสมัญญานามเป็น “มหาราช” ในเวลาต่อมา

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อผู้เรียนได้เรียนบทเรียนนี้จบลงแล้ว ผู้เรียนสามารถ

2.1 อธิบายเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในสมัยแผ่นดินของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้อย่างถูกต้อง

2.2 วิเคราะห์ถึงผลกระทบของเหตุการณ์ที่ส่งผลทั้งด้านบวกและด้านลบที่มีต่อบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้อย่างถูกต้อง

2.3 ประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เกิดขึ้นในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3. สาระการเรียนรู้

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆอย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

4. กิจกรรมการเรียนรู้

4.1 ขั้นกระตุ้นความสนใจ

1) ครูผู้สอนตั้งคำถามถามผู้เรียนว่า “นักเรียนมีความรู้หรือข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ บุคคลสำคัญคนหนึ่งในแผ่นดินสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อย่างไรบ้าง?”

2) ครูผู้สอนฉายวีดิทัศน์จากละครเรื่องบุพเพสันนิวาสในเนื้อหาที่กล่าวถึงเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ความยาวประมาณ 15 นาที

4.2 ขั้นให้เห็นสถานการณ์ท้าทาย

1) ครูผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มเพื่อช่วยกันพิจารณาว่า “การนำเสนอบทบาทของเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ จากบทละครที่ผู้แตงนำเสนอ ในบทละครที่ได้ชมไปนั้นมีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ ตรงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์มากน้อยเพียงใด”

2) ครูผู้สอนกำหนด website ที่เป็นเอกสารที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ให้ผู้เรียนช่วยกันสืบค้น อ่านและเขียนสรุปสาระสำคัญในประเด็นที่น่าสนใจ

4.3 ขั้นอภิปรายสะท้อนความคิด

1) ผู้เรียนช่วยกันวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ที่มีต่อบ้านเมืองในสมัยนั้น

2) ผู้เรียนนำเสนอมุมมองในกลุ่มของตนเกี่ยวกับความคิดเห็นในข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ว่าที่แท้จริงนั้นเป็นอย่างไร

4.4 ขั้นร่วมผลิตองค์ความรู้

1) ผู้เรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นสนับสนุน หรือโต้แย้งในประเด็นที่แต่ละกลุ่มได้นำเสนอ

2) ผู้เรียนร่วมกันสกัดประเด็นข้อความรู้ที่ผ่านการกลั่นกรองข้อมูลเรียบร้อยแล้วจากสมาชิกในชั้นเรียนเพื่อตอบคำถามว่า “เจ้าพระยาวิชาเยนทร์เป็นบุคคลที่มีบทบาทอย่างไรในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และบทบาทนั้นส่งผลกระทบต่อบ้านเมืองในยุคสมัยนั้นอย่างไรบ้าง”

4.5 ขั้นช่วยกันดูสะท้อนเรียน

1) ครูผู้สอนให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อหาข้อสรุปที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุดของคำตอบที่ร่วมกันค้นหาและอธิบายทั้งหมด

2) ผู้เรียนแต่ละคนทำสรุปแผนผังความคิด และเขียนบันทึกผลการเรียนรู้ตลอดจนความรู้สึกร่วมต่อการร่วมทำกิจกรรมการเรียนรู้ในคาบเรียนนี้ได้ตามความคิดเห็นของตน

5. สื่อการเรียนรู้

5.1 วีดิทัศน์เกี่ยวกับบทบาทของเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ที่ปรากฏในละครเรื่อง บุพเพสันนิวาส ความยาวประมาณ 15 นาที

5.2 เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับประวัติของเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ และเหตุการณ์ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

6. การวัดและประเมินผล

- 6.1 การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม
- 6.2 ผลการวิเคราะห์และการตอบคำถามของกลุ่ม
- 6.3 การนำเสนอหน้าชั้นเรียน
- 6.4 การจัดทำแผนผังความคิด
- 6.5 การเขียนบันทึกสะท้อนผลการเรียนรู้

ในแต่ละกิจกรรม ผู้เรียนจะต้องผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำร้อยละ 60

จากตัวอย่างการจัดแผนการเรียนรู้ข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นเป็นการเน้นบทบาทสำคัญที่ตัวผู้เรียนในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง กล่าวคือ ผู้เรียนได้เป็นฝ่ายลงมืออ่าน ศึกษาค้นหาข้อมูล ร่วมกันแสดงความคิดเห็นกับผู้เรียนด้วยกัน แล้วเกิดการสะท้อนความคิดเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สามารถสกัดเป็นองค์ความรู้ได้อย่างชัดเจน และยังสามารถวัดได้จากการที่ผู้เรียนจะต้องเขียนแผนผังความคิด ซึ่งเป็นการสรุปความคิดรวบยอดสำคัญของเนื้อหาบทเรียน และต้องเขียนบันทึกสะท้อนผลการเรียนรู้ที่ตนเองได้รับทั้งในมิติขององค์ความรู้ที่ได้ และความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะที่ร่วมทำกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ และที่สำคัญคือ บทบาทของครูผู้สอนจะลดลงอย่างชัดเจน เพราะผู้สอนจะไม่ใช้ผู้มีหน้าที่คอยป้อนข้อมูลความรู้ และสกัดข้อความรู้ทุกอย่างที่ครูจะพินิจคิดได้ไปสู่ผู้เรียน แต่ครูผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ตลอดจนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และคอยชี้แนะ แนะนำและคอยสะท้อนกลับผลการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนซึ่งนับเป็นหัวใจสำคัญยิ่งของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning นั่นคือผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือทำ ลงมือปฏิบัติ และได้เสนอความคิดในสิ่งที่ทำเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างถาวรในที่สุด

8. บทสรุป

การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญรูปแบบหนึ่ง โดยมีสาระสำคัญหลักคือ การเพิ่มหรือให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้เรียนให้เป็นผู้ลงมือทำ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงสะท้อนความคิดในสิ่งที่ทำเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ในการจัดการเรียนรู้จะผ่านการอ่าน การเขียน การพูดและการฟัง ตลอดจนการสะท้อนความคิด ผู้เรียนจะต้องได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งกับเพื่อนในชั้นเรียนและกับครูผู้สอน จะเน้นกระบวนการการทำงานกลุ่ม การอภิปรายในชั้นเรียน ในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning นั้น ครูผู้สอนจะลดบทบาทในการเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในชั้นเรียนลงไปแต่จะกลายเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะให้คำแนะนำเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนเพื่อผู้เรียนจะได้ปฏิบัติกิจกรรมที่ครูผู้สอนได้ออกแบบไว้ เพื่อให้สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ในที่สุด และองค์ความรู้ที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning นั้นจะเป็นความรู้ที่ติดตัวผู้เรียนไปตลอดและจะเป็นความรู้แบบ “รู้แล้วรู้เลย” เพราะเป็นองค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือสกัดด้วยตนเอง ซึ่งผ่านการตรวจสอบและสะท้อนกลับในเรื่องของความถูกต้องสมบูรณ์จากครูผู้สอนเป็นอย่างดี

Reference

ภาษาไทย

- Ministry of Education. (2546) National Education Act B.E. 2542 (1999) and amendments (No. 2) B.E. 2545 (2002) with relevant ministerial regulations and the Compulsory Education Act B.E. 2545 (2002). Bangkok: Delivery & Parcel Organization. (in thai)
- Paitoon Sinlarat. (2545). Creative and Productive Education. Bangkok: Chulalongkorn University Printing Company. (in thai)
- Praweenya Suwannatthachote. (2551). Active Learning. [Online]. From. <http://www.academic.chula.ac.t/elearning/content/active%20learning-Praweenya.pdf>. (in thai)
- Sakda Chaikitpinyo. (2548). How to teach (Active Learning). Journal of teaching innovation. Vol. 2 No. 2 (2548) : 1.
- Sanya Phattarakorn. (2542). The effects of organizing active learning on problem solving and mathematical communication abilities of mathayomsuksa iii students in probability. Master of Education Degree in Secondary Education at Srinakharinwirot University.
- Siriporn Manopischaedwatthana. (2547). Development of an integrated science teaching and learning management model that emphasizes learners' participation in active learning on the human body. Educational thesis, Doctor of Philosophy, Graduate School Srinakharinwirot University.
- Taweewat Watthanakuljaroen. (2548). Active Learning. [Online]. From <http://www4.eduzones.com/images/blog/sasitheap/File/activet.pdf>. (in thai)

ภาษาอังกฤษ

- Bonwell, Chareles c., and James. A. Eison. (1991). Active Learning; Creating Excitement in the Classroom. ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1. Washington, D.C. The George Washington University, School of Education and Human Development.
- Brandes D. & Ginnis, P.A. (1986). Guide to Student – Centred Learning. Basil Blackwell, Oxfort.
- Mayers, C. and Jones, T. (1993). Promoting active learning: strategies for the college classroom. San Francisco: Jossey-Bass
- Shenker, J. I. , Goss, S. A. and Bernstein, D. A. (1996). Instructor,s Resource Manual for Psychology: Implementing Active Learning in the Classroom. [online]. Available: <https://s.prych/uiuic.edu/~jskenker/active.html>.
- Silberman, M. (1966). Active Learning. Boston: Allyn and Bacon.